

IZVEŠTAJ MONITORINGA GOVORA MRŽNJE NA KOSOVU

—
AUTORKA
JETA REXHA

Funded by
the European Union

B | T | D

The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norway

Reporting
Diversity
Network

Autorka: Jeta Rexha

Stručnjakinja za metodologiju istraživanja: Snježana Milivojević

Stručnjak za metodologiju istraživanja i urednik: Stefan Janjić

Izdavači: Media Diversity Institute i Kosovo 2.0

Reporting Diversity Network 2.0 (Mreža za izveštavanje o različitosti 2.0) – RDN 2.0 osnovana je s ciljem da učinkovito utiče na medijsko izveštavanje o etničkoj pripadnosti, veri i rodu na zapadnom Balkanu.

Partneri na projektu su Media Diversity Institute, Albanian Media Institute, Centar za istraživačko novinarstvo BiH, Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore, South East Network for Professionalization of Media, Institute for Communication Studies, Kosovo 2.0, Institut za medije i različitosti – Zapadni Balkan. Realizaciju projekta finansijski podržavaju Evropska unija i Balkanski fond za demokratiju, projekt Nemačkog Marshall fonda SAD i norveško Ministarstvo spoljnih poslova.

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta njemačkog Marshall fonda Sjedinjenih Država i norveškog Ministarstva spoljnih poslova. Njegov sadržaj isključiva je odgovornost autorki i Reporting Diversity Network 2.0 i ne odražava nužno stavove Evropske unije, Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog fonda SAD, norveškog Ministarstva spoljnih poslova ili njihovih partnera.

Reporting
Diversity
Network 2.0

IZVEŠTAJ MONITORINGA GOVORA MRŽNJE NA KOSOVU

AUTORKA JETA REXHA

Sadržaj

5	Uvod
6	Metodološki pristup
7	Glavni nalazi
10	Podnarativ 1: Diskriminacija protiv etničke pripadnosti
11	Podnarativ 2: Diskriminacija prema polu
12	Podnarativ 3: Diskriminacija političkih/ideoloških protivnika
14	Podnarativ 4: Diskriminacija seksualnih manjina
15	Analiza sentimenta
16	Komparativna analiza
17	Preventivne i naknadne akcije za borbu protiv govora mržnje i dezinformacija u zemlji
18	Zaključak

Uvod

Glavni cilj ovog izveštaja koji je deo veće studije koja pokriva Zapadni Balkan je da pruži sveobuhvatnu analizu govora mržnje i narativa dezinformacija u fokusu na Kosovo. Ovaj izveštaj ima za cilj da identifikuje obrasce, primere i dinamiku u osnovi koja oblikuje propagaciju takvog štetnog diskursa. Istražujući aktere i događaje koji generišu narative mržnje i dezinformacije, razumevanje poruka koje se šire i analizirajući zajedničke mete, nastojimo da steknemo dublji uvid u društveno-politički pejzaž regiona.

Ključni deo istraživanja je koncept narativa, koji se proteže dalje od eksplicitnog pripovedanja da bi obuhvatio implicitnu interpretaciju i značenje koje se pripisuje događajima i likovima/ličnostima. Ovi narativi služe kao moćna sredstva u definisanju društvenih normi, legitimizaciji struktura moći i održavanju diskriminacije i ekstremizma. Dakle, korišćeni pristup priznaje ključnu ulogu narativa u oblikovanju kolektivnih percepcija i ponašanja.

Ovo istraživanje usvaja široku sociološku perspektivu govora mržnje i propagande, nadilazeći uske zakonske definicije da bi obuhvatilo širok spektar ličnih i grupnih karakteristika. Ova analiza ima za cilj da otkrije višestruku dinamiku koja leži u osnovi narativa mržnje u različitim društvenim domenima, bacajući svetlo na njihovo poreklo, širenje i uticaj. Konačno, ovaj izveštaj nastoji da pruži uvide koji informišu strategije za razumevanje slojeva i dinamike govora mržnje i pruži predloge o tome kako se boriti protiv govora mržnje i dezinformacija na Zapadnom Balkanu.

Metodološki pristup

Ova studija ima za cilj da produbi razumevanje mržnje i diskriminatornog diskursa (MDD) na Kosovu. Fokusira se na identifikaciju obrazaca i instanci MDD-a. Ovo Istraživanje ispituje/istražuje glavne izvore i pokretače mržnje i dezinformacija, ispitujući specifične ideje, poruke i zajedničke mete, sa fokusom na rod. Razmatra kako se ovi narativi proizvode i šire, reakcije koje izazivaju i istražuje strategije za sprečavanje i reagovanje.

Ova studija koristi kvalitativnu i kvantitativnu analizu kako bi pružila uvid u mržnju i diskriminatorni diskurs zasnovan na dokazima. TV kanali, platforme društvenih medija i onlajn portali praćeni su od maja 2022. do kraja decembra 2023.

Za potrebe ovog istraživanja, analizom sentimenta prikupljeni incidenti su klasifikovani prema metodologiji Univerziteta Džordž Vašington¹, koja koristi skalu od 1 do 6 za ocenjivanje slučajeva govora mržnje:

- 1. Neslaganje** - Retorika uključujući neslaganje sa idejom na mentalnom nivou. Oспорavanje tvrdnji, ideja i verovanja grupa ili pokušaj da se promene.
- 2. Negativne akcije** - Retorika, uključujući negativne nenasilne radnje povezane sa grupom.
- 3. Negativan karakter** - Retorika uključujući nenasilne karakterizacije i uvrede.
- 4. Demoniziranje i dehumaniziranje** - Retorika uključujući specifikacije podljudskih i nadljudskih karakteristika ciljane osobe/grupe.
- 5. Podsticanje nasilja** - Retorika podrazumeva nanošenje fizičke povrede ili željenu fizičku povredu.
- 6. Smrt** - Retorika podrazumeva doslovno ubijanje ili eliminaciju grupe.

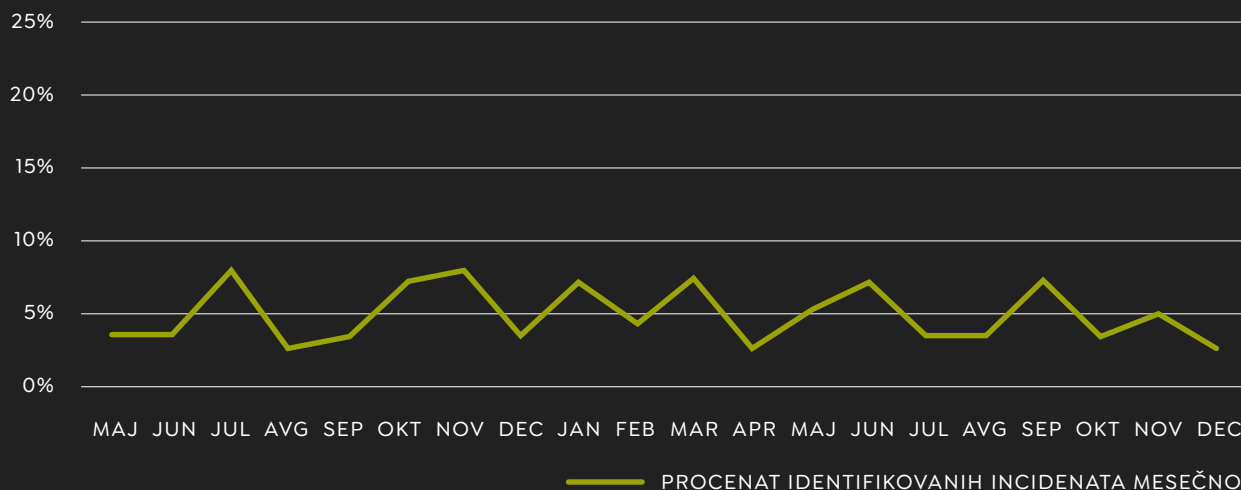
1. Bahador Babak, Kerchner Daniel, Bacon Leah, Menas Amanda, (2019), Monitoring Hate Speech in the US. Washington, DC: George Washington.

Glavni nalazi

Od maja 2022. do samog kraja decembra 2023., Kosovo 2.0 je marljivo pratilo slučajeve govora mržnje i narativa koji izazivaju podele na Kosovu. Pratili smo onlajn medije, društvene mreže i TV debate. Od 2020. godine na Kosovu nema štampanih novina, tako da smo pratili onlajn medije². Tokom ovog vremenskog perioda identifikovali smo 112 pojavljivanja govora mržnje, u proseku nešto manje od 6 incidenata mesečno. Praćenje se koncentrisalo na identifikaciju govora mržnje povezanog sa polom/seksualnošću, etničkom pripadnošću i verskim uverenjima. Veoma je važno napomenuti da obim našeg monitoringa nije bio da prijavimo sve moguće incidente koji su se desili na Kosovu. Umesto toga, fokusirali smo našu pažnju na reprezentativne incidente koji su bili posebno relevantni na osnovu prirode sadržaja, njihovog dometa i uticaja na javni diskurs, i istaknutosti pojedinaca koji su uključeni. Selektivno smo prijavili incidente koji su bili posebno relevantni na osnovu prirode sadržaja, njihovog dometa i uticaja na javne rasprave i istaknutosti pojedinaca koji su uključeni.

Na osnovu dostavljenih podataka, govor mržnje i narativi podela na Kosovu su generisani u različitim kategorijama. Etnički fokus je značajan, ciljajući na manjinske grupe poput srpske i romske zajednice, kao i na pojedince etničkih albanaca, posebno političare i javne ličnosti. Rod je još jedan veliki fokus, sa slučajevima posebno usmerenim protiv žena.

Nakon sprovođenja kvantitativne analize, nijedan određeni period nije se značajno izdvojio sa većom učestalošću ovih slučajeva. Međutim, primećen je blagi porast govora mržnje tokom jula i novembra 2022. godine, od kojih svaki čini 8,04% od ukupnih slučajeva identifikovanih tokom godine. Štaviše, nijedan konkretan okidač nije mogao biti identifikovan kao uzrok porasta govora mržnje i narativa koji izazivaju podele.

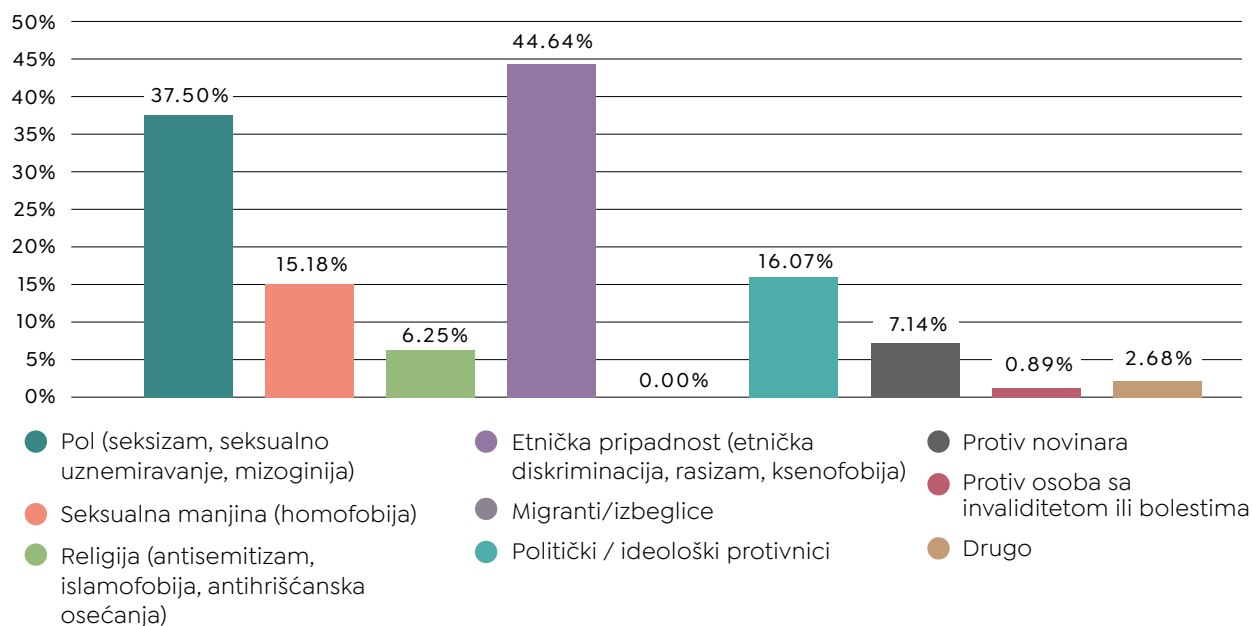

Tabele i grafikoni 1. Procenat identifikovanih incidenata mesečno

Većina pomenutih incidenata govora mržnje i negativnih narativa ispoljila je etnički fokus, čineći 44,64% takvih slučajeva u 2023. Ovi slučajevi su bili ili eksplicitno usmereni protiv manjinskih grupa, što je primećeno u slučajevima usmerenim na srpsku i romsku zajednicu, ili šire protiv pojedinaca etničkih albanaca, uglavnom političara i javnih ličnosti. U poslednjim slučajevima, poređenja sa manjinskim grupama korišćena su na pogrdan način.

Pored toga, vredno napomenuti da su slučajevi govora mržnje takođe bili izrazito usmereni na pol, posebno na žene, što čini 37% zabeleženih slučajeva. U svim dokumentovanim slučajevima, ovi slučajevi su bili usmereni posebno protiv žena.

2. <https://apnews.com/article/europe-kosovo-health-coronavirus-newspapers-7271839b973f67d3af6ddbf88a6f7fba>

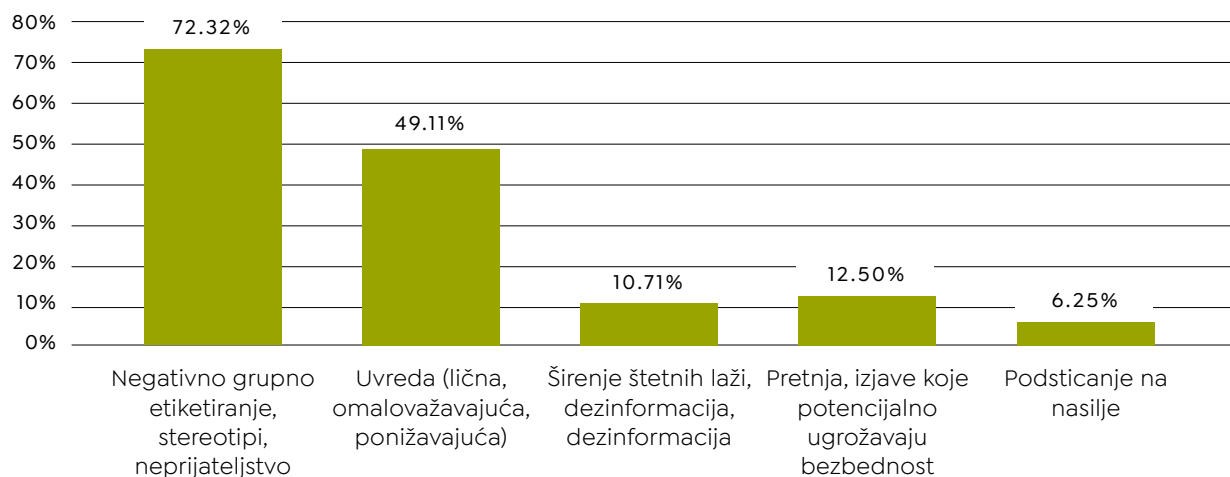
Tabele i grafikoni 2. Procenat vrste govora mržnje i negativnih narativa

U 70% zabeleženih incidenata korišćena je jedna vrsta govora mržnje, dok je u ostalih 30 slučajeva istovremeno korišćeno više vrsta govora mržnje. Na primer, slučajevi seksizma i mizoginije su se preklapali sa političkim/ideološkim tipovima napada. Štaviše, slučajevi govora mržnje protiv seksualnih manjina često su bili u kombinaciji sa seksističkim komentarima. Matrica odnosa ispod ilustruje ove međusobno povezane odnose.

	Pol (seksizam, seksualno uznemiravanje, mizoginija)	Seksualna manjina (homofobija)	Religija (antisemitizam islamofobija) Antihrišćanska osećanja	Etnička pripadnost (etnička diskriminacija, rasizam, ksenofobija)	Migranti/izbeglice	Politički / ideološki protivnici	Novinari	Osobe sa invaliditetom ili bolestima	Drugo
Pol (seksizam, seksualno uznemiravanje, mizoginija)	42	4	0	6	0	8	2	0	1
Seksualna manjina (homofobija)	4	17	0	2	0	0	1	0	0
Religija (antisemitizam islamofobija) Antihrišćanska osećanja	0	0	7	0	0	2	0	0	1
Etnička pripadnost (etnička diskriminacija, rasizam, ksenofobija)	6	2	0	50	0	5	0	0	1
Migranti/izbeglice	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Politički / ideološki protivnici	8	0	2	5	0	18	0	1	0
Novinari	2	1	0	0	0	2	8	0	0
Osobe sa invaliditetom ili bolestima	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Drugo	1	0	1	1	0	0	0	0	3

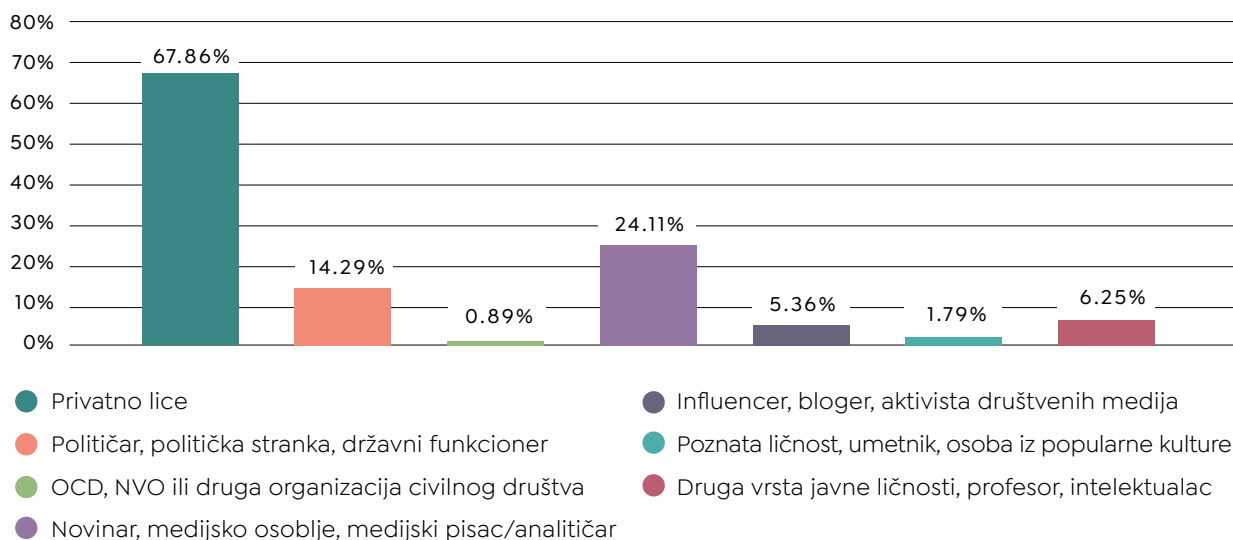
Tabele i grafikoni 3. Matrica međusobno povezanih odnosa instanci govora mržnje

Većina slučajeva govora mržnje povezana je sa negativnim grupnim etiketiranjem ili stereotipima, što čini približno 72% ovih incidenata. Uvrede čine 49% slučajeva, a slede pretnje i izjave koje potencijalno ugrožavaju bezbednost koje čine 12% od ukupnog broja.

Tabele i grafikoni 4. Procenat vrste negativnog sadržaja

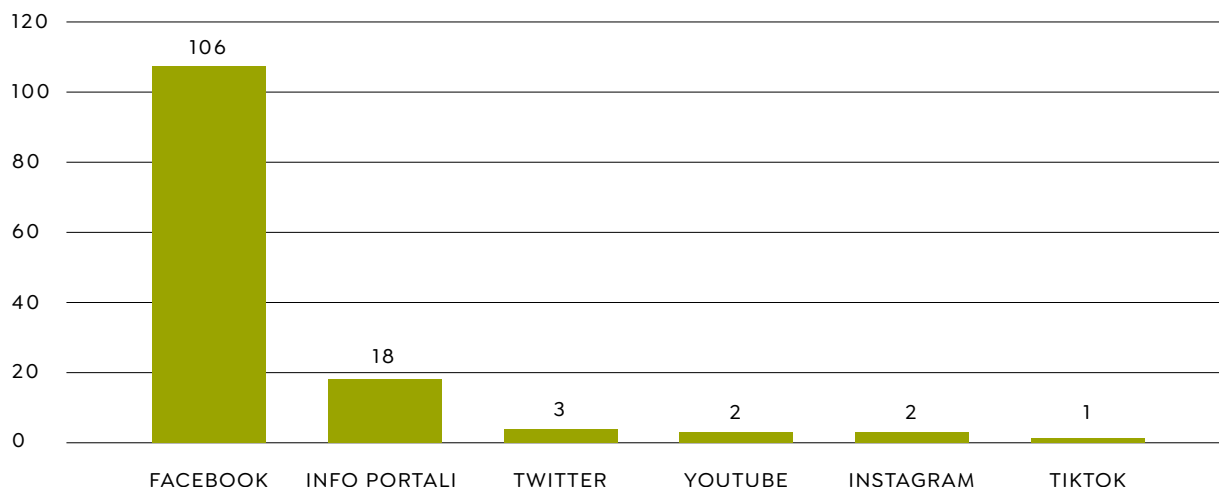
Štaviše, većinu ovih incidenata počinila su privatna lica, što čini 68% od ukupnog broja. Novinari ili medijsko osoblje bili su druga najveća uključena grupa, dajući doprinos u 23% identifikovanih slučajeva, a slede političari, članovi političkih partija i državni zvaničnici sa 15%.

Tabele i grafikoni 5. Procenat vrste ličnosti koja je počinila incident

Proces praćenja identifikovao je Fejsbuk kao primarnu platformu na kojoj su se desili incidenti govora mržnje, sa 106 od ukupno 112 zabeleženih slučajeva. Tokom perioda praćenja, Facebook je istaknut kao vodeća platforma za pojavu govora mržnje, što čini 106 od ukupno 112 zabeleženih slučajeva. Ovaj trend naglašava ulogu platforme u širenju govora mržnje, koji uglavnom vrše privatni pojedinci. Ovi incidenti su primećeni i na ličnim stranicama i na Fejsbuk stranicama novinskih portala. Facebook je primećen nešto više od drugih platformi. Facebook ostaje glavna informativna platforma za većinu građana³. Nasuprot tome, incidenti na alternativnim platformama kao što su YouTube, Instagram i Twitter bili su ređi, ukupno samo 8 od 112.

3. <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/4/facebook-turns-20-how-the-social-media-giant-grew-to-3-billion-users>

Tabele i grafikoni 6. Učestalost korišćene platforme

Uvrede čine 22%, a štetne laži i dezinformacije čine 16% od ukupnog broja. Ovi slučajevi često uključuju kombinaciju tipova govora mržnje, kao što su seksizam i mizoginija isprepleteni sa govorom mržnje usmerenim na manjinske grupe i političke protivnike.

Podnarativi omogućavaju nijansiranije razumevanje načina na koji diskriminacija funkcioniše u različitim sektorima društva, naglašavajući jedinstvene izazove sa kojima se suočava svaka grupa. Ovi podnarativi naglašavaju međusobnu povezanost različitih oblika diskriminacije, pokazujući kako pristrasnosti i predrasude u jednoj oblasti mogu uticati ili pogoršati nejednakosti u drugoj. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje analizu izveštaja, već i obezbeđuje da odgovori politike budu sveobuhvatni, osetljivi na različita iskustva diskriminacije i efikasni u negovanju inkluzivnog i pravičnog društva. Neki od pomenutih primera odražavaju najpotresnije događaje koji su otvorili veće nacionalne debate.

Podnarativ 1: Diskriminacija protiv etničke pripadnosti (etnička diskriminacija, rasizam, ksenofobija) 44,60%

Događaji kao što su društveno-politički sukobi, ekonomski dispariteti i institucionalne pristrasnosti služe kao glavni generatori. Glavne ideje koje se šire se vrte oko viktimizacije, žrtvenog jarca i prikazivanja određenih etničkih grupa kao pretnji. Uobičajene mete uključuju marginalizovane zajednice, sa narativima koji često jačaju stereotipe i produbljuju podele.

Najnoviji slučaj je u selu Banjska na severu Kosova. Ujutro 24. septembra, kosovski premijer, [Albin Kurti](#), saopštio je da je oko 3:00 ujutro u zvečanskom selu Banjska napadnuta Kosovska policija, od čega je jedan policajac poginuo, a drugi povređen. [Kosovska policija](#) je navela da je jedinica za brzo reagovanje granične policije primetila da su na ulazu u selo Banjska postavljena dva teška kamiona (bez registarskih oznaka) koja blokiraju pristup selu. Po dobijanju ove informacije, na incident su reagovalе jedinice reda policije Policijske stanice Zvečan koje su na lice mesta uputile tri jedinice. Policijske jedinice su naišle na otpor i na njih je pucano sa različitih položaja, uključujući upotrebu vatrenog oružja, ručnih bombi i eksploziva⁴.

U incidentu su poginula tri srpska borca i jedan kosovski policajac. Istraga koja je u toku ima za cilj da otkrije motive napada, a Kosovo optužuje Srbiju da podržava naoružane pojedince⁵.

4. <https://sbunker.org/disinfo/the-attack-on-banjska-through-which-the-annexation-of-the-north-was-attempted/>

5. <https://www.reuters.com/world/europe/state-war-residents-police-describe-heavy-battle-northern-kosovo-2023-09-27/>

Srpski portal Kosovo Online objavio je saopštenje sklonu širenju neproverenih i propagandističkih informacija u skladu sa zvaničnom politikom Vlade Srbije. Ovo ponašanje doprinosi eskalaciji nacionalizma među građanima Srbije na Kosovu. Konkretno, portal nije uspeo da se odvoji od zapaljivog jezika koji koristi Pošta Srbije, koja je negirala umešanost albanskih terorista, dok nije dat nikakav odgovor Kosovske policije niti potvrda o šteti ili krađi iz pošte sela Banjska.

"Ovim vandalskim činom albanski teroristi ne samo da su izazvali privremenu obustavu poštanskih usluga u Banjskoj, već su – inspirisani neodgovornom i opasnom politikom Aljbina Kurtija – svesno i namerno nastavili da zastrašuju i uništavaju sve što je srpsko na Kosovu i Metohiji. – kao i ometanjem nesmetanog kretanja, rada i svakodnevnog života svih onih koji se protive nerazumnoj politici privremenih vlasti u Prištini," navodi se u saopštenju⁶.

Drugi slučajevi etničke diskriminacije takođe doprinose rasnoj diskriminaciji usmerenoj prema romskoj, aškalijskoj i egipćanskoj zajednici. Onlajn novine „Nacionale” su nedavno objavile o stopi napuštanja škole među decom iz zajednica roma, aškalijske i egipćanske⁷. U izveštaju su istaknuti slučajevi maltretiranja i bulizma sa kojima se neka deca suočavaju, ali tokom intervjua sa direktorom škole nisu postavljena konkretna pitanja o takvim slučajevima i odgovor osoblja. Direktor je sugerisao da deca mogu da izmisle razloge za napuštanje školovanja, ali novinar nije uspeo da se dalje raspita za nijansiranije razumevanje. Uprkos indikacijama rasističkog ponašanja koje utiče na ove zajednice u izveštaju, novinar nije ulazio dublje u ovaj potencijalno značajan faktor koji doprinosi stopi napuštanja škole. Govor mržnje u medijskim izvorima ne proizlazi samo iz sopstvenih slučajeva govora mržnje u medijima, već i iz njihovog nemara u adresiranju i analizi govora mržnje koji emituju, ne pružajući publici dublje razumevanje konteksta.

Podnarativ 2: Diskriminacija prema polu (seksizam, seksualno uznemiravanje, mizoginija) 37.50%

Drugi pod-narativ, usredsređen na rod i seksizam sa 32,48%, ključni akteri su mizoginističke grupe, onlajn trolovi, a ponekad i javne ličnosti koje promovišu regresivne ideologije. Događaji kao što su slučajevi visokog profila rodno zasnovanog nasilja i diskriminatorne politike doprinose narativu. Glavne ideje se vrte oko jačanja tradicionalnih rodni uloga, okrivljavanja žrtava i podrivanja napora za rodnu ravnopravnost.

Incidenti govora mržnje protiv roda bili su usmereni na niz pojedinaca i grupa, uključujući aktiviste, članove LGBTQ+ zajednice i žene koje su bile izložene nasilju u porodici. Ovo ukazuje na širok spektar rodno zasnovanog govora mržnje koji pogađa različite segmente društva. Incidenti sa govorom mržnje uključivali su lične napade i upotrebu pogrđnih izraza sa ciljem dehumanizacije i omalovažavanja ciljeva. Ovo ukazuje na veoma personalizovanu i agresivnu prirodu govora mržnje u ovim incidentima.

Brojke koje su počinile ove incidente varirale su od privatnih lica do medijskog osoblja i uticajnih osoba na društvenim mrežama. Ova raznolikost u izvorima govora mržnje ukazuje na široko rasprostranjeno pitanje koje se proteže kroz različite društvene uloge. Prijavljeni sadržaj se prvenstveno sastojao od negativnog grupnog etiketiranja, stereotipa i neprijateljstva. Ovo naglašava uobičajenu taktiku u govoru mržnje koja generalizuje i negativno prikazuje čitave grupe na osnovu pola ili povezanosti sa LGBTQ+ zajednicom. Naslovi i kratki opisi incidenata često su sadržavali senzacionalne ili provokativne elemente, potencijalno pogoršavajući uticaj govora mržnje. Jezik koji se koristi u ovim opisima naglašava ozbiljnost i često javnu prirodu incidenata govora mržnje. Kontekst predviđen za neke incidente uključuje kulturne ili društvene stavove prema rodu i LGBTQ+ pravima, što ukazuje na pozadinu sistemskih predrasuda ili diskriminacije koja može doprineti održavanju govora mržnje. Većina incidenata je identifikovana na Fejsbuk stranicama i info portalima, što sugerise da društveni mediji i onlajn platforme igraju značajnu ulogu u širenju govora mržnje protiv roda.

6. https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/posta-srbije-tokom-noci-albanski-teroristi-upali-u-nas-objekat-u-banjskoj-25-9-2023?fbclid=IwAR3OYXdp568JouMefEJYbzRUjO9kXbhF7onzGVqUCwDIViq_SzoE_F5hQI

7. <https://www.facebook.com/watch/?v=366130482410499>

Većina komentara je usmerena na žene, u slučajevima kada su javne ličnosti poput umetnika i poslanica osramoćene. Komentari upućeni Ganimete Musliu i umetnici Muratiju obuhvataju različite oblike govora mržnje, uključujući seksistički i pogrdni jezik. Poslanica Ganimete Musliu kritikovala je premijera Aljbina Kurtija zbog njegovih reakcija kada je bio u opoziciji. Ove kritike često prate birači Vetevendosje-a koji brane Aljbina Kurtija i, u ovom slučaju, prozivajući poslanicu Musliu. Primeri kao što su nazivanje Musliu „kravom“ i „starom vešticom“ i traženje da nestane sa zemlje uz korišćenje uvredljivih izraza da bi unizili njenu inteligenciju odražavaju rodno zasnovan govor mržnje. Umetnica Ermira Murati (pod umetničkim imenom „narandžasta devojka“) naslikala je predsednika Srbije Aleksandra Vučića i premijera Kosova Aljbina Kurtija kako se grle i ljube na platnu dimenzija 3 puta 1,60 m pod naslovom „K je S“ na 15. godišnjicu nezavisnosti Kosova. Pored toga, komentari protiv Muratija uključuju nacionalistički i pogrdni jezik, uključujući uvrede i pretnje u vezi sa etničkom pripadnošću. Ovi primeri ističu zabrinjavajuću mešavinu seksističkog i etnocentričnog govora mržnje u komentarima, što doprinosi neprijateljskom onlajn okruženju.

“Neke žene poznaju samo strah i batine, arogantne su. Neke treba prebiti i onda se pojavljuju kao žrtve”.

Mnogi slučajevi nasilja u porodici ostaju neprijavljeni na Kosovu, zbog uočenog neuspeha organa za sprovođenje zakona da efikasno reše ove slučajeve. Nespremnost da se prijave proizilazi iz nepoverenja u policiju i pravosudni sistem, koji često ne reaguju u skladu sa zakonom. Slučajevi u kojima policija posreduje između žrtve i počinioca doprinose ciklusu nasilja, pri čemu se mnoge žrtve vraćaju u situacije zlostavljanja.⁸ Tradicionalne društvene norme dodatno komplikuju stvar, jer se ponekad od žena očekuje da trpe nasilje, a razvedene žene suočavaju se sa društvenim prosuđivanjem. Patrijarhalna struktura i dalje postoji nakon sklapanja braka, pri čemu se žene često tretiraju kao vlasništvo i suočavaju sa preprekama u obrazovanju i zapošljavanju. Rasprostranjenost različitih oblika nasilja u porodici, u kombinaciji sa društvenim stavovima i sistemskim pitanjima, naglašava izazovno okruženje za žrtve koje traže pravdu. Posebno, izveštaj Amnesty International-a [<https://www.amnesty.org/en/documents/eur73/7123/2023/en/>] pominje konkretne brojke iz 2022. godine, otkrivajući značajan broj prijavljenih slučajeva silovanja, seksualnog uznemiravanja i seksualnog napada, dodatno naglašavajući hitnost rešavanja ovog pitanja⁹. Međutim, neophodne su ključne politike za dugoročnu podršku preživjelim, uključujući prioritarno stambeno zbrinjavanje i obuku, uz istovremeno naglašavanje potrebe za sistematičnijim pristupom prevenciji izvan sporadičnih kampanja podizanja svesti.

U medijskim izveštajima o smrti transrodne žene i studentkinje Univerziteta u Prištini nagovešteno je samoubistvo bez zvanične potvrde. Izveštavanje je izazvalo saučešće njenog univerziteta i prijatelja, ali je izazvalo i reakcije mržnje na mreži, posebno na društvenim mrežama gde su se korisnici rugali njenoj smrti i ciljali LGBTQ+ zajednicu. „The Albanian Times“ je prekršio etičke standarde objavljivanjem njenih fotografija, što je dodatno podstaklo nepoštovanje i mržnju. Ovaj slučaj naglašava negativan uticaj neodgovornog medijskog izveštavanja o osetljivim temama.

Podnarativ 3: Diskriminacija političkih/ideoloških protivnika 16.70%

Podnarativ 3, koji se bavi političkim ideologijama na 16,70%, vidi političke lidere, ekstremističke grupe i medijsku manipulaciju kao primarne generatore. Analiza diskriminacije političkih ili ideoloških protivnika otkriva incidente usmerene na niz pojedinaca, uključujući aktiviste, političare i javne zvaničnike, pri čemu su premijer Kosova i predsednica Kosova među istaknutim ličnostima koje se pominju. Ove incidente karakterišu visoko personalizovani napadi, upotrebom pogrdnih imena i fraza koje imaju za cilj da ponize i marginalizuju ciljane pojedince. Takve taktike personalizacije dodatno dehumanizuju i marginalizuju mete. Počinioci ovih incidenata uključuju različite grupe iz društva, od privatnika do političara, političkih partija i državnih zvaničnika, što ukazuje da govor mržnje protiv političkih ili ideoloških protivnika potiče iz različitih segmenata društva, a ne samo iz izolovanih ličnosti.

8. Kosovo: From paper to practice – Kosovo must keep its commitments to domestic violence survivors. Amnesty International, 2023. <https://www.amnesty.org/en/documents/eur73/7123/2023/en/>

9. Ditto.

Sadržaj ovih incidenata je pretežno kategorisan kao negativno grupno etiketiranje, stereotipi, neprijateljstvo i lične uvrede, što odražava obrazac korišćenja stereotipa, negativnih etiketa i direktnih uvreda kao alata za širenje mržnje i stvaranje podela u društvu. Naslovi i opisi incidenata često koriste provokativan jezik, što ukazuje na strategiju za privlačenje pažnje ili podsticanje dalje negativnosti. Ovaj sadržaj doprinosi neprijateljskom okruženju tako što direktno vređa ili ismejava ciljane grupe ili pojedince.

Navedeni konteksti za ove incidente često se odnose na šire društvene, kulturne ili istorijske tenzije, što sugeriše da su ovi akti govora mržnje manifestacija većih sistemskih problema. Ovi konteksti naglašavaju društvene stavove i sukobe koji mogu da podstaknu ili pogoršaju govor mržnje protiv političkih ili ideoloških protivnika. Većina ovih incidenata identifikovana je na Fejsbuk stranicama, što ukazuje na značajnu ulogu platformi društvenih medija u širenju i pojačavanju govora mržnje.

Događaji kao što su izbori, politički sporovi i međunarodni sukobi igraju ulogu. Komentari u vezi sa slučajem Banjska samo su pojačali rasne klevete ne samo prema političkim ličnostima, odnosno upućene Aljbinu Kurtiju, već i prema široj javnosti. Uglavnom su privatni pojedinci ti koji napadaju i osporavaju nezavisnost Kosova.

“Albanski teroristi su uz pomoć Amerike, NATO snaga i 19 evropskih zemalja zauzeli Kosovo i Metohiju. Kosovo i Metohija su Srbija i ostaće Srbija. Svaka okupacija Srbije je ostavila svoje zdravlje, pa i ti, ti smrdi. Vaši teroristi maltretiraju Srbe na srpskoj zemlji. Uklonili ste spomenik u Prištini posvećen srpskim ratnicima palim u Velikom ratu, među kojima su i moji preci. Nemate pravo ništa da tražite u Srbiji, ovde ste okupatori. Ako Bog da, sve ćemo vas proterati kao što ste vi proterali nas.”

Još jedan primer diskriminacije političkih ili ideoloških protivnika je predsednica Kosova Vjosa Osmani. Incident karakterišu lične uvrede koje imaju za cilj da je omalovaže, sa pogrdnim izrazima kao što su „kompleksirana“, „razdvojena“ i „mrzljiva“. Ovi lični napadi izvedeni su u kontekstu njenog godišnjeg govora u Skupštini Kosova, naglašavajući upotrebu govora mržnje u politički nabijenom okruženju.

Izvor ovog govora mržnje je identifikovan kao političar, politička partija ili državni funkcioner, što ukazuje da je diskriminacija došla iz same političke sfere. Sadržaj ovog incidenta je kategorisan kao lična uvreda, ocrnjivanje i ponižavanje Osmanija, što odražava obrazac korišćenja direktnih uvreda kao alata za širenje mržnje i stvaranje podela.

Žene na političkim vodećim pozicijama, poput predsednice Osmani, izložene su dvostrukom obliku diskriminacije koji kombinuje seksizam sa političkim neprijateljstvom. Upotreba rodni uvreda ili stereotipa u političkom diskursu služi za omalovažavanje doprinosa žena i dovodi u pitanje njihov legitimitet kao lidera, jačajući tradicionalne rodne norme i održavajući kulturu mizoginije u političkim sferama. U kontekstu slučaja predsednice Osmani, uvrede bi se mogle posmatrati ne samo kao napad na njenu političku ideologiju ili odluke, već i kao pokušaj da se ona marginalizuje na osnovu njenog pola, koristeći društvene predrasude prema ženama da umanje njen politički autoritet.

Ova dvostruka diskriminacija naglašava sistemske barijere sa kojima se žene suočavaju u politici, gde njihov pol postaje dodatni vektor za napade, iznad i izvan ideološke opozicije. To odražava šire društveno pitanje gde se žene na rukovodstvu ispituju ne samo zbog svoje politike već i zbog svog pola, što se često koristi protiv njih u političkim bitkama. Takve taktike imaju za cilj da obeshrabre žene da učestvuju u politici ili traže liderske uloge, održavajući rodnu nejednakost u političkim institucijama i društvu u celini.

Ukrštanje rodne diskriminacije sa diskriminacijom političke ideologije, posebno u slučaju predsednice Osmani, zahteva nijansirano razumevanje govora mržnje i njegovih uticaja. Naglašava potrebu za ciljanim strategijama koje se bave rodnom i ideološkom dimenzijom takvog govora, promovisući političku kulturu koja poštuje i vrednuje različitost i jednakost, bez obzira na pol ili politička uverenja.

Podnarativ 4: Diskriminacija seksualnih manjina (homofobija) 15.18%

Diskriminacija seksualnih manjina (homofobija) čini približno 15,18% incidenata u skupu podataka, naglašavajući značajnu zabrinutost u vezi sa homofobijom u kontekstu koji se ispituje. Analiza pruža konkretne primere takve diskriminacije, ilustrujući prirodu i uticaj ovih incidenata na pojedince i LGBTQ+ zajednicu u celini.

Dve žene su bile umešane u fizičku svađu u kafiću koji posećuju pripadnici LGBTQ+ zajednice u Prištini. Ovaj incident je prijavljen zajedno sa pogrdnim etiketama koje ciljaju na lezbejke i LGBTQ+ zajednicu, što odražava i fizičko i verbalno zlostavljanje. Drugi primer je tokom Nedelje ponosa u Prištini, majka je otvoreno izrazila ponos na svog gej sina, suočavajući se sa moralnim i psihološkim omalovažavanjem u javnim komentarima. Ovaj primer naglašava izazove sa kojima se suočavaju članovi porodice koji podržavaju LGBTQ+ pojedince, pokazujući društvene stavove prema njima. Ovi primeri naglašavaju opipljive rizike sa kojima se suočavaju LGBTQ+ pojedinci u javnim prostorima i tokom događaja u zajednici, gde treba da očekuju sigurnost i prihvatanje. Na Paradi ponosa u Prištini značajno je učestvovala LGBTQ+ zajednica i pristalice. Međutim, događaj je bio poremećen pogrdnim komentarima privatnih osoba, etiketirajući učesnike negativnim izrazima, ilustrujući podeljeni odgovor javnosti na izražavanje LGBTQ+ identiteta.

Nekoliko incidenata je pojačano putem medijskih kanala, uključujući informativne portale i platforme društvenih medija kao što je Facebook, što sugeriše dvostruku ulogu digitalnih platformi: one su od suštinskog značaja za podizanje svesti i podrške zajednice, ali takođe deluju kao mesta za širenje govora mržnje i diskriminacije. Slučaj Ane Kolukaj, transrodne žene i aktivistkinje, čija je smrt dočekana komentarima mržnje na mreži, ilustruje ozbiljan uticaj digitalnog govora mržnje na dostojanstvo i pamćenje LGBTQ+ pojedinaca. Uporna homofobija i transfobija, kao što je navedeno u skupu podataka, sugerišu duboko ukorenjene predrasude koje se ne mogu lako iskoreniti¹⁰. Ovo je dodatno komplikovano kulturnim i verskim normama koje preovladavaju na Kosovu, koje mogu doprineti stigmatizaciji LGBTQ+ identiteta i odnosa.

Kontekst koji okružuje ove incidente diskriminacije seksualnih manjina na Kosovu daje sliku društva koje se bori sa duboko ukorenjenim predrasudama, gde se LGBTQ+ pojedinci suočavaju i sa otvorenom i prikrivenom diskriminacijom. Incidenti ne samo da otkrivaju rasprostranjenost homofobičnih stavova, već i kritičnu ulogu medija i javnih događaja u pogoršavanju ili suzbijanju ovih stavova. Rešavanje ovog pitanja zahteva sveobuhvatne strategije koje obuhvataju obrazovanje, pravnu zaštitu i društveni angažman kako bi se podstaklo okruženje tolerancije i jednakosti.

¹⁰. <https://kosovotwopointzero.com/en/countering-homophobia-in-the-media/>

Analiza sentimenta

Analiza sentimenta pokazuje da je prosek 3,08, što spada u Negativni karakter, retoriku koja uključuje nenasilne karakterizacije i uvrede. Postojala su tri predmeta koja su potpadala pod Nesporazum, osam slučajeva pod Negativne radnje, osamdeset devet slučajeva pod Negativni karakter, jedan slučaj pod Demoniziranje i dehumaniziranje i jedanaest slučajeva pod Nasilje.

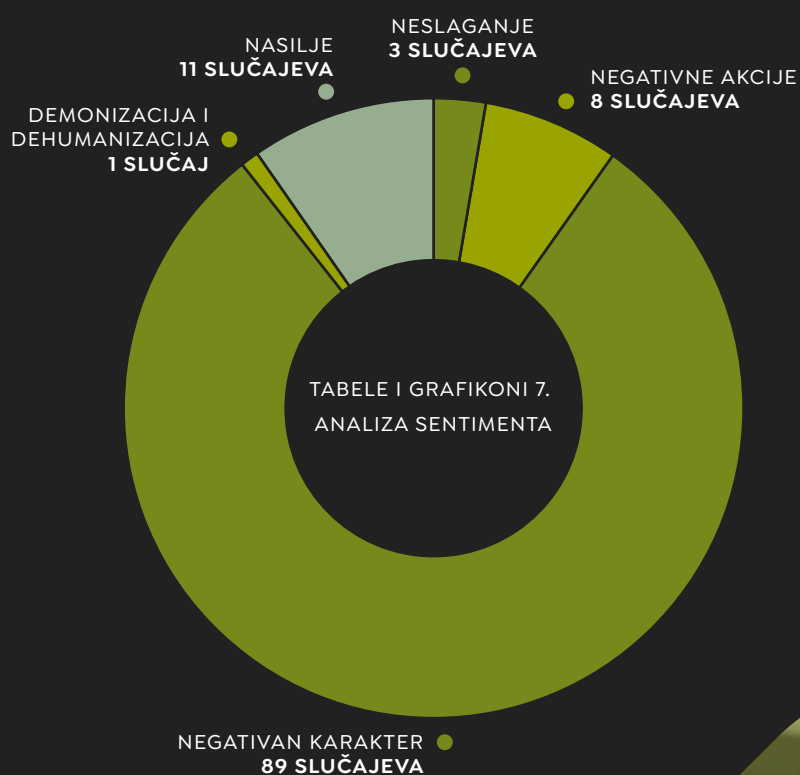
Neki tipični toksični primeri:

Protiv zajednica Roma, Aškalija i Egipćana: Majmun, ciganin

Protiv Albanaca: Teroristi

Protiv žena: Kučka, glupa žena, kurva

Protiv LGBTQ+ zajednice: Bolesni ljudi, prljavo seme

Komparativna analiza

Visoko personalizovana priroda napada govorom mržnje u svim kategorijama nije samo taktika već i namerna strategija za nanošenje maksimalne štete. Gađajući pojedince ili grupe određenim pogrdnim imenima i frazama, počinioци imaju za cilj da oduzmu ljudskost i dostojanstvo svojih meta. Ovaj metod personalizacije prevazilazi javno sramotenje; zadire u lični prostor, često ostavljajući trajne psihološke ožiljke na žrtvama. Upotreba ličnih napada doprinosi kulturi straha i ćutanja, obeshrabrujući žrtve i njihove saveznike da govore protiv nepravde.

Uloga digitalnih platformi, posebno društvenih medija, u jačanju govora mržnje je značajno zajedničko u svim oblicima diskriminacije. Međutim, na Fejsbuku je uobičajeno da novinski portali dele prihvatljive novinske članke, ali ne uspevaju da moderiraju komentare ispod svojih objava, što ih takođe čini plodnim tлом za širenje govora mržnje¹¹. Pored ličnih Facebook naloga, opcija komentarisanja putem lažnog Facebook naloga, nudi prostor pojedincima da izraze stavove koje možda ne dele u interakcijama licem u lice. Algoritmi koji daju prioritet angažovanju mogu nenamerno da promovišu sadržaj koji izaziva snažne emocionalne reakcije, uključujući govor mržnje.

Upotreba negativnih grupnih etiketa i stereotipa u svim kategorijama diskriminacije služi dehumanizaciji ciljanih grupa i pojednostavljivanju složenih individualnih identiteta u monolitne, negativne karikature. Ovaj proces ne samo da otuđuje i marginalizuje pojedince, već i podstiče okruženje u kojem se stereotipi i mitovi prihvataju kao istina. Takvo etiketiranje deluje kao oruđe podele, stvarajući mentalitet „mi protiv njih“ koji podriva društvenu koheziju i toleranciju.

Jedna ključna razlika leži u specifičnosti diskriminacije sa kojom se suočavaju ciljane grupe. Rodno zasnovana diskriminacija često uključuje seksističke stereotipe i mizoginističke stavove koji posebno ponižavaju žene zbog njihovog rodnog identiteta ili izražavanja. Ovaj oblik diskriminacije može se kretati od seksističkih opaski do podmuklijih oblika mizoginije koji nastoje da potkopaju prava žena i njihovo prisustvo u javnim prostorima. Nasuprot tome, etnička diskriminacija koristi rasne predrasude i ksenofobiju, ciljajući pojedince na osnovu njihove etničke pripadnosti, rase ili nacionalnosti manifestuje se u rasnim uvredama, dehumanizaciji ili pripisivanju negativnih stereotipa čitavim etničkim grupama.

Diskriminacija političkih/ideoloških protivnika se razlikuje po tome što se fokusira na politička uverenja ili pripadnost pojedinca ili grupe. Ova vrsta govora mržnje nastoji da učutka neslaganje i često može uključivati ubistvo karaktera, lažne optužbe i huškanje protiv onih koji imaju suprotne stavove. U međuvremenu, diskriminacija seksualnih manjina obuhvata homofobiju, bifobiju i transfobiju, ciljajući na pojedince na osnovu njihove seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili izražavanja može se manifestovati kako u otvorenim aktima nasilja tako i u suptilnijim oblicima isključenja i brisanja.

¹¹. <https://kosovotwopointzero.com/en/comments-that-leave-a-mark/>

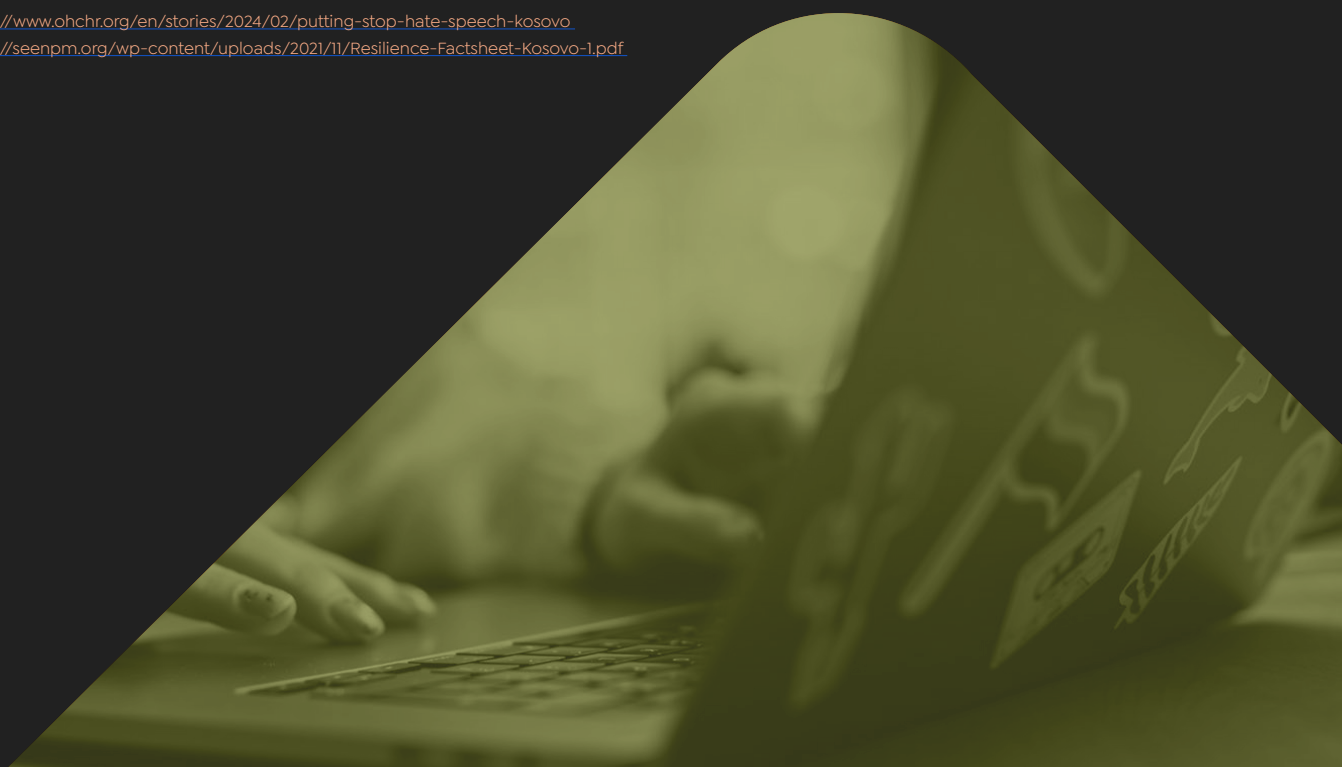
Preventivne i naknadne akcije za borbu protiv govora mržnje i dezinformacija u zemlji

Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), zajedno sa UN za ljudska prava i Savetom Evrope (SE), pokrenula je projekat za borbu protiv govora mržnje i diskriminacije na Kosovu. Ovaj projekat pod nazivom „Promovisanje ljudskih prava i principa nediskriminacije na lokalnom nivou“ ima za cilj da ojača kapacitet Kosova da identifikuje i adresira govor mržnje kroz obuku 97 službenika za borbu protiv diskriminacije u 27 opština. Fokusira se na poboljšanje prikupljanja podataka, praćenja i izveštavanja o diskriminaciji centralnim institucijama, doprinoseći Godišnjem izveštaju Kosova o zaštiti od diskriminacije i podržavajući lokalne inicijative civilnog društva. Ovaj napor naglašava zajednički pristup jačanju okvira ljudskih prava na Kosovu, naglašavajući važnost obrazovanja, izveštavanja i pravnih mehanizama u negovanju inkluzivnijeg društva.¹²

Na Kosovu, višestruki pristup borbi protiv govora mržnje i dezinformacija integriše zakonodavne, sudske, regulatorne napore i napore civilnog društva. Parlamentarni odbor za ljudska prava predvodi zakonodavne napore za regulisanje govora mržnje, blisko sarađujući sa institucijom Ombudsmana Kosova u rešavanju kršenja ljudskih prava i govora mržnje. Ovo je dopunjeno pravosuđem, uključujući osnovne sudove, Apelacioni sud i Vrhovni sud, koji sude u slučajevima govora mržnje, nudeći pravne lekove pogođenim pojedincima. Nadzor nad medijima je još jedna kritična komponenta, pri čemu Nezavisna komisija za medije i Kosovski savet za štampu rešavaju pritužbe na pružaoce medijskih usluga zbog podsticanja mržnje ili kršenja novinarskih standarda. Na frontu civilnog društva, inicijative kao što je projekat „Borba protiv mržnje na Kosovu“ od strane ATRC-a i RADC-a fokusiraju se na istraživanje i prijavljivanje govora mržnje u medijima, posebno ciljajući na diskriminaciju ranjivih zajednica. Pored toga, projekat Internevs Kosova “Kripometer” i Akcija za demokratsko društvo (ADC) sa svojim projektom “hibrid.info” su istaknuti po svojim naporima u proveravanju činjenica i razotkrivanju dezinformacija, čime se indirektno bore protiv govora mržnje ciljanjem širenja lažnih informacija. Ove inicijative zajedno čine sveobuhvatnu strategiju koja koristi zakonodavnu akciju, sudski postupak, medijsku regulativu i javnu svest da se pozabave rasprostranjenim pitanjima govora mržnje i dezinformacija na Kosovu, pokazujući zajednički napor da se zaštite ljudska prava i održi novinarski integritet.¹³

12. <https://www.ohchr.org/en/stories/2024/02/putting-stop-hate-speech-kosovo>

13. <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2021/11/Resilience-Factsheet-Kosovo-1.pdf>

Zaključak

Razumevanje razlika u diskriminaciji između pola, etničke pripadnosti, političkih ideologija i seksualne orijentacije je ključno za razvoj ciljanih strategija za borbu protiv govora mržnje. Iako se manifestacije i konteksti diskriminacije razlikuju, potreba za inkluzivnim, sveobuhvatnim pristupima za negovanje tolerancije i poštovanja u svim segmentima društva ostaje konstantna.

Najčešća meta govora mržnje na Kosovu su etničke grupe, 44,64% slučajeva sa fokusom na manjinske grupe poput srpske i romske zajednice. Rod je takođe istaknuta meta, sa 37,50% slučajeva usmerenih posebno protiv žena.

Privatna lica su primarni počinioci govora mržnje, koji čine 62% slučajeva, a slede novinari ili medijsko osoblje sa 25%. Facebook je identifikovan kao primarna platforma za incidente govora mržnje, sa 63 od 67 zabeleženih slučajeva, koji su se desili na ličnim stranicama i novinskim portalima.

Zajedničke karakteristike različitih tipova diskriminacije naglašavaju višestruku prirodu govora mržnje i njegovu duboku ukorenjenost u društvene strukture i ponašanja. Efikasno rešavanje govora mržnje zahteva sveobuhvatan pristup koji uzima u obzir njegov psihološki uticaj, ulogu digitalnih platformi u njegovom pojačavanju, njegov odraz društvenih tenzija i upotrebu stereotipa i grupnog etiketiranja. Napor za borbu protiv govora mržnje stoga moraju uključivati kombinaciju političkih intervencija, obrazovnih inicijativa i strategija angažovanja zajednice koje imaju za cilj promovisanje tolerancije, inkluzivnosti i poštovanja različitosti.

Sistemi za brzo reagovanje igraju komplementarnu ulogu, nudeći trenutnu podršku i intervenciju kada se otkriju slučajevi govora mržnje ili diskriminacije. Ovi sistemi mogu biti dizajnirani da obezbede resurse za žrtve, olakšaju prijavljivanje govora mržnje operaterima platforme i vlastima, i da ponude smernice za pravnu pomoć kada je to primenjivo. Efikasnost ovih sistema zavisi od njihove pristupačnosti i odziva, osiguravajući da se članovi zajednice osećaju podržano i ovlašćeno da preduzmu mere protiv govora mržnje.

Izgradnja na istorijskoj svesti o privilegijama i diskriminaciji je još jedna kritična komponenta. Intervencije na nivou zajednice ne treba da izbegavaju suočavanje sa neprijatnim istinama o prošlim nepravdama i kako one nastavljaju da oblikuju današnju dinamiku isključenosti i marginalizacije. Podstičući kolektivno razumevanje ovih istorijskih konteksta, zajednice mogu da počnu da rastavljaju narrative koji održavaju mržnju i podele, utirući put inkluzivnijim i empatičnim interakcijama.

Promovisanje inkluzivnih dijaloga u zajednici nudi put do pomirenja i izlečenja. Ovi dijalozi treba da podstaknu otvorene razgovore sa poštovanjem o identitetu, razlikama i vrednosti različitosti. Okupljanjem pojedinaca iz različitih sredina i perspektiva, zajednice mogu srušiti barijere koje ekstremni govor nastoji da podigne. Ovi dijalozi služe ne samo za obrazovanje, već i za izgradnju mostova, podstičući osećaj zajedničke humanosti i međusobnog poštovanja.

U zaključku, rešavanje izazova dubokog ekstremnog govora zahteva višestruki pristup koji je usredsređen na zajednicu. Mobilizacijom programa za podizanje svesti, uspostavljanjem sistema brzog reagovanja, izgradnjom istorijske svesti i promovisanjem inkluzivnih dijaloga, zajednice mogu razviti otpornost potrebnu da se suprotstave govoru mržnje i neguju kulturu tolerancije i poštovanja. Ovaj napor zahteva posvećenost, saradnju i kreativnost svih segmenata društva, uključujući kreatore politike, edukatore, lidere zajednice i pojedince.

IZVEŠTAJ MONITORINGA GOVORA MRŽNJE NA KOSOVU

Funded by
the European Union

The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norway